

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

Ю. В. Ніколаєнко
СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

№ 11, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.77.067

*Ю. В. Ніколаєнко,
к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів і банківської справи,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів*

СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

*Yu . V. Nikolaenko,
Candidate of Science in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Finance and Banking,
Chernihiv National Technological University, Chernihiv*

WORLD EXPERIENCE AND MODERN TENDENCIES IN THE FIELD OF A CREDIT RISK MANAGEMENT

У статті проведено аналіз сучасного стану управління кредитним ризиком в Україні. Проаналізовано досвід зарубіжних країн та систематизовано основні фактори успіху. Досліджено роль сучасних методик ідентифікації кредитного ризику. Здійснено оцінку переваг використання скорингу в Україні. Визначено основні сучасні методи управління кредитним ризиком, що можуть бути застосовані в Україні.

The analysis of the modern state of a credit risk management in Ukraine is conducted in the article. Experience of foreign countries is analysed and the basic factors of success are systematized. The role of modern methods of authentication of credit risk was investigated. The estimation of advantages of the use of scoring is carried out in Ukraine. The basic modern methods of a credit risk management, that can be applied in Ukraine are defined.

Ключові слова: кредитний ризик, управління кредитним ризиком, сек'юртизація, скоринг, консорціумне кредитування.

Keywords: credit risk, credit risk management, securitization, scoring, consortium crediting.

Постановка проблеми. При формуванні і вдосконаленні банківської системи України обов'язковою умовою повинно бути використання світового досвіду. Незважаючи на те, що банки розвинутих країн працюють в інших економічних умовах, їх методи роботи можуть бути адаптовані до застосування і в нашій державі.

Кредитування в інших країнах також пов'язане із істотним кредитним ризиком, але він вимірюється дещо в інших масштабах. У світовій практиці майбутнє банку, частка прострочених (понад 90 днів) кредитів якого наближається до 7% від загального обсягу, є досить проблемним. Для надійних банків цей показник становить близько 3%. Для вітчизняної банківської системи значення аналогічних показників коливаються в широкому діапазоні: від 2 до 30% [1].

В світовій банківській практиці велика увага приділяється оцінці і мінімізації кредитного ризику на рівні всього кредитного портфеля. Здійснюється оцінка обсягу, структури та якості кредитного портфеля, а вже потім приймаються заходи, які дозволяють оптимізувати його структуру для зменшення ризику. В Україні, як свідчить досвід, на сьогоднішній день такі механізми відсутні, що і зумовило актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кредитних ризиків присвячені науковій праці А.М. Герасимовича, І.А. Бланка, В.М. Голуба, С.В. Мочерного, О.В. Дзюблюка, Г.Т. Карчевої, І.М. Лазепка, А.М. Мороза, О.В. Пернарківського, І.М. Парасій-Вергуленко, А.А. Пересади, М.І. Савлука та ін. Серед відомих західних авторів особливо значимі праці Дж. Міль, А. Пігу, Дж. Маршалла, Л. Гітмана, Г. Марковіца, П. Роуза, Б. Едварда, Ф. Найт, Ф. Фабозці та ін. Проте, незважаючи на значну кількість фундаментальних наукових робіт з цієї тематики, проблема управління кредитним ризиком з позиції сучасних світових тенденцій розвитку банківської системи у світі не знаходить достатнього відображення в наукових джерелах.

Постановка завдання. Завданням статті є дослідження переваг зарубіжного досвіду управління кредитним ризиком в контексті особливостей української банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжні банки для оцінки кредитного ризику застосовують спеціальні методики кредитного рейтингу, що становлять сукупність оцінних параметрів кредитоспроможності позичальника. Для них характерна комплексність і порівнянність усієї палітри факторів кредитного ризику.

Англійські клірингові банки здійснюють оцінку потенційного ризику неплатежу по кредиту із використанням методик «PARSEL» і «CAMPARI».

Методика «PARSEL» включає: Р (Person) — інформація про персону потенційного позичальника, його репутація; А (Amount) — обґрунтування суми затребуваного кредиту; R (Repayment) — можливість погашення; S (Security) - оцінка забезпечення; E (Expediensly) - доцільність кредиту; R (Remuneration) – винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту [2].

Методика «CAMPARI» більш розширена в системі оцінки: С (Character) — репутація позичальника; А (Ability) - оцінка бізнесу позичальника; М (Means) — аналіз необхідності звертання за позикою; Р (Riprose) — ціль кредиту; А (Amount) - обґрунтування мети кредиту; R (Repayment) - можливість погашення; І (Insurance) — спосіб страхування кредитного ризику [3].

У практиці американських банків використовують «правило п'ятих с»: 1 С (customer's character — характер позичальника) - репутація позичальника, ступінь відповідальності, готовність і бажання сплатити борг; 2 С (capacity to pay - фінансові можливості) - припускає ретельний аналіз доходів і витрат позичальника і перспективи їхнього розвитку в майбутньому; 3 С (capital) — капітал, майно; 4 С (collateral) — забезпечення позики, достатність, якість і ступінь реалізуваної застави у випадку непогашеній позички; 5 С (current business conditions and goodwill) — загальні економічні умови — визначають діловий клімат у країні і впливають на становище банку і позичальника. Перераховані критерії «сі» іноді доповнюють шостим критерієм - 6 С (control) — моніторинг законодавчих основ діяльності позичальника і відповідність його стандартам банку [4].

Оптимально використовуючи дані методики, зарубіжні банки мінімізують кредитний ризик, чітко організовують кредитний процес, домагаючись найкращої якості кредитного портфеля.

Предметом досконалого аналізу для американських комерційних банків слугують чинники, які сформувалися під впливом несприятливих економічних умов, тобто група чинників, незалежна від діяльності банку: недосконалий менеджмент, неадекватний первісний капітал фірми, високий рівень фінансового коефіцієнта і коефіцієнта поточних витрат, високі темпи росту реалізовано: продукції, конкуренція, економічний спад.

У цьому аспекті цікавим є досвід зарубіжного банківського сектора із залучення до оцінки кредитного ризику незалежних рейтингових агентств. Рейтингове агентство має у своєму розпорядженні великий об'єм інформації і досвід створення неупереджених оцінок для всіх можливих варіантів ситуацій, у нього відсутня будь-яка зацікавленість, крім формування достовірної оцінки кредитного ризику банку.

Широко застосовується західними банками проведення аудиторської перевірки позик. Контроль за крупними проблемними позиками може складатись з повторної перевірки бухгалтерської та фінансової звітності, перевірки документації, якості застави та інше. При контрольній перевірці розглядається питання про відповідність даної позички кредитній політиці банку, оцінюється кредитоспроможність та фінансовий стан позичальника. Важливою формою контролю за якістю кредитного портфеля, що використовується західними банками, є аудиторська перевірка позик. Вона проводиться спеціальним відділом та відрізняється від контролю кредитного інспектора тим, що здійснюється негласно працівниками незалежних служб, які не пов'язані з кредитним відділом. Результати аудиторських перевірок відображаються в спеціальному звіті, що надається керівництву банку. Поряд з оцінкою кредитного портфеля аудиторі подають рекомендації щодо поглиблення кредитної роботи, а якщо необхідно, то і зміни методів та форм кредитування, що склалися в банку.

Оскільки юридичним власником запозичених коштів є банк, йому належить право активного впливу на позичальника у випадку виникнення нештатних ситуацій.

За кордоном поширені загалом такі методи управління ризиком, як продаж кредитів, сек'юритизація, скоринг та кредитних бюро.

Дуже поширеним є спосіб захисту від кредитного ризику через продаж кредитів. Банк, виходячи з проведеної ним оцінки кредитного портфеля, може продати певну частину наданих кредитів іншим інвесторам. За рахунок цієї операції банк має змогу повернути кошти, що були спрямовані у кредитні вкладення (повністю або частково). Ефект від здійснення таких операцій багатобічний. По-перше, за рахунок продажу активів з низькою прибутковістю звільнюються ресурси для фінансування більш прибуткових активів; по-друге, продаж активів уповільнює зростання банківських активів, що допомагає керівництву банку досягти кращого балансу між збільшенням банківського капіталу та ризиком, пов'язаним із кредитуванням; по-третє, таким чином зменшуються відповідні статті балансу банку (ті, що характеризують його діяльність не з кращого боку).

Щодо техніки здійснення продажу кредитів, то банк-продавець у деяких випадках може зберегти за собою права з обслуговування боргу. Процедура викупу в банків проблемних кредитів можуть здійснювати безпосередньо центральний банк (Чилі, Угорщина, Польща) або Агенція з реструктуризації (Чехія, США, Мексика, Південна Корея). Кредити продаються за ціною, нижчою за їх номінальну вартість. Наприклад, на одному з найбільших ринків перепродажу кредитів, що належить країнам "третього світу", кредитні борги позичальників Аргентини, Бразилії, Мексики, Перу, Філіппін, інших країн часто продаються у співвідношенні до номінальної вартості 5 центів за 1 долар. Більшість цих кредитів купуються пакетами в мільйони доларів банками та корпораціями, що мають досвід роботи в країні-боржнику. При цьому, якщо економічний стан у такій країні покращується, покушці кредитів отримують значні прибутки, а в негативному випадку збитки за такими кредитами є значно менші, ніж при їх безпосередньому наданні [5].

Однією із поширених у деяких країнах форм продажу банками своїх кредитних вкладень є так звана сек'юритизація кредитів. При здійсненні сек'юритизації банк пропонує для продажу не самі кредити, а цінні папери (фінансові вимоги), які були випущені під ці кредити.

В основному сек'юритизація застосовується до банківських кредитів, даючи можливість банкам передавати кредитний ризик іншим учасникам ринку — інвесторам, які купують цінні папери. Крім того, за допомогою сек'юритизації банк може здійснити трансферт ризику зміни відсоткової ставки та ризику дострокового погашення кредиту. Процес сек'юритизації дозволяє перемістити балансові активи банку за баланс, тобто є одним із видів позабалансової діяльності банку. Сек'юритизація активів знижує рівень ризикованості банку, покращує якість активів, дозволяє підвищити за інших рівних умов показники адекватності капіталу. На розвинутих ринках сек'юритизація як окремих видів позабалансової діяльності поширилася порівняно недавно — в 1980—1990-х роках. У процесі сек'юритизації беруть участь кілька сторін: банк як ініціатор продажу пакету кредитів; компанія, яка займається емісією цінних паперів; гарант (страхова компанія); інвестори (фізичні чи юридичні особи), котрі купують цінні папери на ринку. Процедура сек'юритизації починається з того, що банк, який є ініціатором продажу кредитів, укладає договір з компанією, котра на загальну суму сек'юритизованих кредитів робить емісію цінних паперів. Перед розміщенням пакету цінних паперів на ринку, компанія-емітент має здобути підтримку гаранта, який виконує функцію страхування емітованих цінних паперів. Часто така підтримка надається у формі урядових гарантій чи акредитивів великого банку. Відтак цінні папери розміщуються на ринку, а отримані від їх продажу грошові кошти починають надходити до гаранта та компанії-емітента, які передають їх банку-ініціатору [6].

Таким чином, банк отримує готівкові кошти на загальну суму пулу сек'юритизованих кредитів. При цьому банк продовжує обслуговувати ці кредити (які стають позабалансовими зобов'язаннями банку), тобто проводить розрахунки з позичальниками, отримувати кошти від погашення основної суми боргу та процентні платежі. Отримані грошові потоки банк направляє емітенту цінних паперів, який, у свою чергу, переводить їх інвесторам, тобто виплачує дохід за цінними паперами. Отже, потік грошових коштів починає надходити до інвестора, коли позичальники виплачують основну суму боргу та проценти банку-ініціатору. Коли кредити сек'юритизовано, тобто перетворено в пакет цінних паперів, власність на ці кредити та відповідні потоки грошових надходжень переходить до інвесторів. Звідси походить і назва — перехідні цінні папери. Прикладами сек'юритизованих активів є іпотечні кредити, автомобільні позички, кредити на придбання обладнання. Процедура сек'юритизації дозволяє банку здійснити трансферт кредитних ризиків (передати ризик іншим учасникам ринку), оскільки разом із власністю на кредити та надходження за ними до інвесторів, котрі придбали цінні папери на ринку, переходить і кредитний ризик. У разі неповернення кредитів збитків зазнають інвестори.

Домінуючою концепцією оптимізацією кредитних ризиків є теорія диверсифікації. Сучасні дослідники вважають, що надання кількох великих позичок є значно небезпечнішим, ніж значної кількості дрібних. Хоча економісти також відмічають, що при такому методі мінімізації ризику проблема його скорочення розв'язується не за рахунок знищення економічних чинників його появи, а шляхом використання суспільних ресурсів для покриття структурних вад функціонування окремих господарських суб'єктів.

Яскравим проявом процесу диверсифікації кредитного ризику є розвиток у світовій практиці консорціумного кредитування, при якому кредиторами виступають декілька банків учасників консорціуму.

Для проведення спільного фінансування банки можуть укладати угоди про консорціумне кредитування. У межах такого об'єднання ризик, пов'язаний з довгостроковим кредитуванням, розподіляється між учасниками, що дозволяє банкам-членам підтримувати свої ліквідні резерви на більш низькому рівні. Особливе місце в таких об'єднаннях належить банківським консорціумам. Консорціумне кредитування здійснюється з метою забезпечення гарантій повернення великих кредитів, зменшення рівня ризику при кредитуванні проектів, які потребують значних капітальних вкладень. Банківський консорціум - це тимчасове об'єднання банків, які створюються для координації дій при проведенні різного роду банківських операцій або для кредитування однієї, але великої угоди [7]. Банківський консорціум утворюється банками на паритетних засадах. Кількість учасників такого консорціуму не обмежується. Координують дії учасників головний банк (лідер), який представляє інтереси консорціуму, але діє в межах повноважень, які отримує від інших учасників консорціуму. За організацію консорціуму банк-лідер отримує спеціальну винагороду, крім відсотків та комісійних, що покривають його витрати. У разі консорціумного кредитування резервування в провідному банку підлягає тільки та частина кредиту, що надана безпосередньо цим банком. Кожний член консорціуму самостійно оцінює ефективність проекту і визначає умови участі в ньому або може пропонувати свій варіант здійснення кредитування проекту. Члени консорціуму несуть солідарну відповідальність перед позичальниками.

У разі настання строків погашення зобов'язань позичальник повертає кредиторам не тільки суму позички та проценти за кредит, але й відшкодовує всі витрати по організації по здійсненню кредитних операцій. Повернення кредиту, сплата відсотків і комісійних, які покривають витрати банків-учасників, здійснюються пропорційно їх ролі та частці участі, передбачених консорціумною угодою. Деяку схожість з консорціумним кредитом має паралельний кредит. У такій угоді беруть участь два або більше банків, кожен з яких самостійно веде переговори з позичальником, а потім вони узгоджують між собою умови кредитування, щоб у підсумку укласти кредитні договори з позичальником на однакових умовах. Кожний банк самостійно надає позичальнику визначену частку кредиту. Повернення кредиту і сплата процентів здійснюються позичальником кожному банку-кредитору окремо.

Але треба зазначити, що метод диверсифікації неспроможний захистити від впливу таких факторів як очікування кризи чи росту економіки в цілому, коливання банківського відсотка, політичних коливань та інших глобальних чинників. Крім того, диверсифікація може не тільки зменшити, а і збільшити ризик. Збільшення ризику відбувається у випадку кредитування галузей, інформація про які обмежена і є недостатньою.

Ще один метод мінімізації кредитного ризику, який використовується банками та вимагає достовірної інформації про позичальника – це страхування.

В закордонній практиці кредитне страхування вперше набуло розвитку в Європі після першої світової війни. В наш час страхуванням кредитних ризиків в основному займаються спеціалізовані страхові компанії. Прийняття кредитного ризику головним чином пов'язане з формуванням бази даних про фінансовий стан потенційних клієнтів. Постачальниками такої інформації є банки. Серед страхових компаній, що займаються страхуванням кредитів, широко практикується обмін інформацією.

Існують також спеціалізовані фірми, що надають за відповідну плату необхідну інформацію, в тому числі і конфіденційного характеру.

Наприклад, в світовій практиці одним з найбільш відомих джерел даних про кредитоспроможність є фірма «Дан енд Бредстріт», яка збирає інформацію про близько 3 млн. фірм США і Канади і надає її за підпискою. Коротка інформація і оцінка кредитоспроможності кожної фірми друкуються у загальнонаціональних та регіональних довідниках [8].

У США і Західній Європі при кредитуванні широко використовують скоринг – як один із методів оцінки кредитного ризику – автоматизовані системи на основі математичних і статистичних методів. Кредитний скоринг – технологія, що використовується кредитно-фінансовими установами, для визначення та оцінки платоспроможності клієнтів. Кредитний скоринг дозволяє на основі певних характеристик існуючих клієнтів та потенційних постачальників, шляхом підрахунку балів, визначити ризики, пов'язані з кредитуванням [9]. Початковим матеріалом для скорингу служить різноманітна інформація про минулих клієнтів, на основі якої за допомогою різних статистичних і нестатистичних методів класифікації прогнозують кредитоспроможність майбутніх позичальників. Серед переваг скорингових систем західні банкіри в до кризовий період відзначали, насамперед, зниження рівня неповнення кредиту. Проте криза докорінно змінила погляди на систему ризик-менеджменту. Деякі сучасні економісти висловлюють думку, що саме введення скорингу і уніфікування оцінки кредитоспроможності позичальника спричинили кризову ситуацію кредитування. На даний момент більш прогресивною є тенденція індивідуального підходу до кожного клієнта при оцінці його кредитоспроможності.

Скоринг може використовуватись на кожному етапі кредитного циклу. Коли клієнт звертається до кредитора обчислюється попередній скоринг, який дозволяє відсіяти небажаних клієнтів, перед прийняттям рішення на видачу використовується скоринг заяв. Метод скорингу дозволяє провести експрес-аналіз заявки на кредит в присутності клієнта. Треба зазначити, що скоринг використовується як додатковий інструмент визначення кредитоспроможності позичальника поряд з бізнес правилами встановленими для прийняття рішення на видачу кредиту.

Після видачі кредиту, обчислюється скоринг поведінки клієнта на підставі його платіжної дисципліни. За результатами цього скорингу визначається комплекс заходів по роботі з поточними клієнтами – пропозиція систем лояльності, додаткових послуг на пільгових умовах клієнтам з високим скорингом.

На третьому етапі циклу кредиту обчислюється скоринг стягнення заборгованості. Перед погашенням кредиту обчислюється попередній скоринг ймовірності настання поганого боргу, за допомогою якого визначаються клієнти з високим ризиком непогашення кредиту до яких застосовується комплекс відповідних заходів, що дає можливість суттєво попередити настання поганих боргів. Після прострочення сплати боргу скоринг також дозволяє визначити комплекс дій до таких клієнтів.

Переваги використання скорингу:

- Зменшення витрат кредитно-фінансової установи завдяки відбору найбільш надійних клієнтів.
- Прискорення процесу надання кредиту.
- Зменшення кількості недобросовісних позичальників.
- Здійснення сегментації клієнтів для обрання найкращого цінового рішення.
- Проведення моніторингу поточного стану клієнтів.
- Використання різних видів скорингових карт.
- Підтримка різноманітних стратегій.
- Автоматична перевірка даних.
- Розробка документів (кредитні договори, векселі, гарантійні листи тощо).
- Постійний нагляд за функціонування системи спеціалістами кредитного відділу [10].

На рівні управління кредитним портфелем переходять від оптимізації процесу ухвалення рішення на рівні клієнтів/рахунків і транзакцій до рішень на рівні кредитних портфелів. Передбачається розвиток моделей стрес-тестів, що включають «шоки» зовнішніх макроекономічних чинників і їх вплив на «внутрішні параметри» втрат (PD, LGD і тому подібне). За допомогою цього механізму інвестиційний рейтинг може відповідати вже всьому портфелю, що еквівалентно рейтингу, який привласнюється рейтинговим агентством. Ці моделі зазвичай показують часовий лаг між рухами зовнішніх чинників і відповідними змінами в параметрах дефолтів. І ці тимчасові лаги відрізняються від продукту до продукту. Наприклад, для незабезпеченого портфеля споживчих кредитів ефект буде отриманий швидше, ніж для іпотечного портфеля. В світлі такого ефекту можна виявити можливість зниження вимог до економічного капіталу.

Перевага на цьому рівні – вимірник параметрів «апетиту» до ризику. Зниження ризику можна буде здійснювати за допомогою секюритизації, перестраховування або навіть вилучення капіталовкладень. Скоректоване на ризик ціноутворення може ретроспективно аналізуватися на рівні всього портфеля для визначення дійсної прибутковості встановлених цін. Зовнішні чинники, що впливають на рівень втрат, виявляються заздалегідь, що дозволяє швидко і своєчасно реагувати на зміни економічної ситуації.

Архітектура для підтримки такого рівня вже вимагає «причинної» моделі втрат (тобто що виражає зв'язок втрат, як наслідку, з причинами, що викликали їх), яка повинна включати стрес-тести і моделювання потенційної політики відгуків. Певні складнощі виникають в тому, щоб підібрати відповідні тимчасові послідовності даних для калібрування моделі [11, 12].

Та найоптимальнішим, на нашу думку, є створення в Україні так званої «шестерні», системи спеціалізованих кредитних бюро, які відіграють важливу роль у зменшенні ризиків угод. Вивчення світового досвіду показало, що такі бюро створюють для того, щобши кредитор міг отримати інформацію про стан платоспроможності позичальника, порушення з його боку платіжної дисципліни і на її підставі оцінити ступінь ризику майбутньої угоди. Закордонний досвід показує, що розв'язати ці проблеми можна тільки за допомогою кредитних бюро, створених для обміну відомостями про прохачів позик між кредиторами [13,14].

Кредитне бюро надає різного роду звіти про кредитні операції залежно від наявності інформації про потенційного позичальника, виду кредиту, який надають і, що найважливіше, від ступеня деталізування, необхідного кредитором. Найпростіший звіт містить інформацію про минулі неповернуті та протерміновані кредити – так звані «чорні» («black») або «негативні» («negative») дані. Найдетальніші звіти – «білі» («white») або «позитивні» («positive») містять увесь комплекс інформації про активи й пасиви позичальника, гарантії, структуру заборгованості за термінами і часом погашення, його зайнятості та історії його сім'ї. Кредитні бюро в тій або іншій організаційній формі нині діють практично в усьому світі. У більшості країн дійшли висновку, що ефективний розвиток економіки неможливий без інформаційної відвертості та прозорості [15].

Аналіз зарубіжного досвіду розв'язання проблем недоброякісних кредитів комерційних банків свідчить, що усунення сумнівної заборгованості з балансів комерційних банків – справа складна і потребує виважених підходів. До того ж, досвід ряду країн із перехідною економікою (Чехія, Румунія, Угорщина, Польща), що спромоглися суттєво зменшити обсяги безнадійної заборгованості у банківському секторі, доводить, що ефективна практична реалізація програм із поліпшення якості кредитних вкладень банків відбувалася за значної державної підтримки.

Висновки. Таким чином, використання в українських банках зарубіжного досвіду вдосконалення управління кредитним ризиком має тривати шляхом створення комплексного механізму управління кредитними ризиками, для якого полягає в страхуванні від імовірних, небажаних відхилень фактичних результатів від прогнозованих за допомогою фінансових інструментів, котрі застосовують у світовій практиці. На нашу думку, в Україні має бути створено незалежні надійні рейтингові агентства або системи кредитних бюро, які вже давно діють за кордоном, і ефективність яких доведена.

Література.

1. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
2. Дзюблук О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / Олександр Дзюблук // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 1. – С. 108-124.
3. Гайдаржийська О.М. Напрями удосконалення управління кредитним ризиком / О.М. Гайдаржийська, О.Г. Чернікова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2014. - № 38. – С. 47-50.
4. Стешенко О.Д. Управління кредитним ризиком комерційного банку / О.Д. Стешенко, А.П. Нікітенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. - №42. – С. 327-330.
5. Прийдун Л. Оцінка зарубіжного досвіду мінімізації рівня проблемної заборгованості у кредитних операціях банків / Л. Прийдун // Науковий вісник: Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – № 16. – С. 201-209.
6. Квасницька Р.С. Управління ризиками як елемент забезпечення фінансової стійкості комерційного банку / Р.С. Квасницька, І.В. Хаврус // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - № 3. – С. 146-149.
7. Васюренко О.В. Банківський нагляд : [підручник] / О.В. Васюренко, О.М. Сидоренко. – К., 2011. – С. 270-279.

8. Квасницька Р. С. Управління кредитними ризиками в банківській системі / Р. С. Квасницька, Н. В. Кунда // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 6, Т. 2. – С. 245-249.
9. Бобиль В. Сучасний ризик–менеджмент у банківській діяльності: теоретичний аспект / В. Бобиль // Вісник Національного банку України. – 2008. – №11 . – С. 28–32.
10. Бугель Ю. Основні методологічні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника / Ю. Бугель // Банківська справа. – 2007. – №4. – С. 54-59.
11. Глибокий В. Сучасні підходи до оцінки кредитного ризику банку / В. Глибокий // Вісник КНТЕУ. - 2008. - № 3 - С.101-110.
12. Гарбар Ж.В. Управління кредитним ризиком комерційного банку / Ж.В. Гарбар, Л.В. Стафійчук // Вісник КНТЕУ. – 2009. - №1. - С.34-39.
13. Кунцевич В.О. Аналіз сучасного методологічного забезпечення оцінки ризиків, пов'язаних із кредитуванням підприємств / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №11. – С. 80-86.
14. Малахова О. Напрями оптимізації роботи банків щодо управління кредитним ризиком / О. Малахова // Світ фінансів. - 2008. - № 2(15). - С.101-112.
15. Демчик І. Управління кредитним ризиком / І. Демчик // Банківський менеджмент. – 2008. – №8. – С. 5.

References.

1. Basel II(2015), "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", *A Revised Framework*, available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm> (Accessed 21 October 2015).
2. Dziubliuk, O. (2010), "A mechanism of providing of quality of credit brief-case and management of bank a credit risk is in the period of the crisis phenomena in an economy", *Jurnal evropejskoj ekonomiku*, vol. 1, pp. 108-124.
3. Gaydarjiyska, O.M. and Chernikova, O.G.(2014), "Directions of improvement of management a credit risk", *Problemu pidvushenniya efekturnosti infrastrukturu*, vol. 38, pp. 47-50.
4. Steshenko, O.D. and Nikitenko, A.P. (2013), "The management of credit risk of the commercial bank", *Visnuk ekonomiku transport i promuslovosti*, vol. 42, pp.327-330.
5. Pruydun, L. (2011), "An estimation of foreign experience of minimization of level of problem debt is in the credit operations of banks", *Naukoviy visnuk: Ukrainska nauka: mnylye, sychasne, maibytne*, vol. 16, pp. 201–209.
6. Kvasnucka, R.S. and Havrus, I.V. (2010), " Management as element of providing of financial firmness of commercial bank risks", *Visnuk Hmelnickogo nacionalnogo universitetu*, vol. 3, pp.146-149.
7. Vasiyrenko, O.V. and Sudorenko, O. M. (2011), *Bankivskiy naglyiyad* [Bank supervision], Kiev, Ukraine, pp. 270–279.
8. Kvasnucka, R.S. and Kynda, N.V. (2011), "A management credit risks is in the banking system", *Visnuk Hmelnickogo nacionalnogo universitetu*, vol. 6, pp. 245-249.
9. Bobul, V. (2008), "Modern rizik–menedzhment in bank activity: theoretical aspect", *Visnuk Nacionalnogo Banku Ukrainu*, vol.11, pp. 28–32.
10. Bugel, Yu. (2007), "Basic methodological ways of perfection of modern methods of estimation of solvency of borrower", *Bankivska sprava*, vol.4, pp. 54-59.
11. Glybokuy, V. (2008), "The modern ways of the estimation of credit risk of bank", *Visnuk KNTEU*, vol. 3, pp.101-110.
12. Garbar, J.V. and Stafiyuchuk, L.V. (2009), "Management of commercial bank a credit risk", *Visnuk KNTEU*, vol. 1, pp.34-39.
13. Kyncevuich, V. O. (2007), " Analysis of the modern methodological providing of estimation of risks, related to crediting of enterprises", *Aktyalni problem ekonomiku*, vol.11, pp. 80-86.
14. Malahova, O. (2008), "Directions of optimization of banks' work in relation to a management a credit risk", *Svit finansiv*, vol. 2(15), pp.101-112.
15. Demchik, I. (2008), "Management a credit risk", *Bank management*, vol.8, p. 5.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"